

de la desembocadura de la Coma de Farrera: oït *ter-béu* a Tirvia per Casac., i jo a Farrera i a la Fàbrica de Tirvia, que és poc més amunt, vora el riu (1933, Ll. 22, p. 79; i exc. 191) (és falsa i inexistent la grafia *Terven* d'algunes obres i mapes, com ja explico en el *DECat* ix). Puix que *Terveu* és prop de Tirvia, però més arrimat a aquella triple cruïlla, li postularem com ètimon un format pel mateix basc local: TRIVI-IBI 'ribera del Trivium', als arts. dedicats a *Monteixo* i a l'estany d'*Aixeus* (alta vall Farrera) hem vist altres compostos bascos de IBI amb la -i- evolucionada en é.

Un duplicat de *Tirvia* és una altra ribereta del mateix nom, afl. dr. de l'alta vall d'Areu (branca principal de la Vall Ferrera): potser la que baixa dels Estanys de Baborte: me l'enumeraren més avall de *Buet*, *Areste* i *Sotllo*, entre aquests i *Pilanera*, *Costuix* i *Ose* (1933, Ll. 22, p. 36). També aquí devia fer-se un «trivium» entre aquesta, la principal i potser *Pilanera*.

Del singular TRIVIMUM vénen el *Treio* de Boí (*TVBoí* II, 22). I Coma de *Tirvi*, afl. esq. del Barranc de *Viu*, en te. de Montiverri (XIX, 181).

En rigor sempre que hi ha una desembocadura es produeixen tres camins: un, riu avall; un altre, riu amunt; i el tercer, per l'afluent.

*Tirxol*, V. *Tirs* *Tisneres*, V. *Teixó* i T- (misc. moss.)

## TIURANA

Poble del Segre Mitjà, uns 6 k. al NE. de Ponts, a mig camí de Bassella.

PRON.: *tiurána*, a Cardona, Casac. 1920. *Tiurána*, a Cabanabona, 1931 (Ll. 29, 15); i en l'enq. feta allí, 1955 (xviii, 35-37).

MENC. ANT. 1237: *Tiurana* (BABL VII = XIII, 178); 1280: «Taltahuill, Bioscha, Madreny, Vliana, *Tiurana*, Vila Plana» (CCandi, *Mi. Hi. Ca.* II, 115); 1297: «Na P. uxor Bernardi de *Tirana*» (doc. de Gualter, a l'Arx. de Sols.); 1359: *Tiurana* (CoDoACA XII, 23).

Mas de *Tiurana*, te. Cabanes de l'Arc, pot ser post-topònim de la vila del Segre.

ETIM. (VILLA) TIBERIANA, posseïda per un cert TIBERIUS, encara que Aebischer (*Top.*, 137) (que no en troba dades medievals) no ho vegi clar, és una etim. sense cap dificultat. \**Teveriána*, amb metafonía *Tiverana* > *Tiur-*; evolució paral·lela a la de SEVERIANA > *Siurana*. No cal dir que *Tiberius* fou nom usual en tot l'Imp. Romà.

I a Hispània: el derivat *Tiberianus* en inscripcions cristianes (Hübner, *Inscr. Hisp. Cri.*, 399). *Tibiran-* Jaunac, *HPyr.*, c<sup>o</sup> St. Laurent de la NESTE. De TIBERIANUM *Zieverich* a Renània (Holder), amb una evolució ben semblant a la de *Tiurana*: *Tiuron*, bearnès, agre. a Montagut, 7 k. ONO. d'Arzac (PRaymond, *Di. To. BPyr.*, i Rohlf, *Le Gc.*, p. 34): \*TIBERIONE,

-ONE reemplaçant -ANU com sovint els NLL de certs depts. occitans (com mostraren Rohlf i Skok, cf. pp. 37, 41). De VILLA TIBERICA, *Teberga* a l'O. d'Astúries (Mz.Pi., *Dial. Leon.*, § 2.3a).

## TIVENYS i TIVISSA

Nom de dues poblacions de la zona veïna a l'Ebre, que estudiarem junts, també per la comunitat que hi ha en llur radical, d'origen pre-romà, relacionat així mateix amb el de *Tibi*, que hem emparellat amb *Ibi* per llur parentiu probable; el qual, per la seva banda, és també comú a *Ibi* amb -ip, de *Pradip* (altra localitat veïna a l'Ebre).

TIVENYS és un poble considerable, vora l'Ebre, a l'esq. del riu, 6 k. amunt de Tortosa.

PRON.: *tibénç*, oït a Tivenys mateix, a Bitem i Benifallet, Casac. 1920; jo també vaig constatar el 1913, junt amb el meu pare, en un viatge Ebre avall de Móra a Amposta a Tortosa i Amposta pels barquers i la gent de Tivissa, que la pron. *tibénç* és no sols predominant sinó quasi general i total a la gent del país; tant aleshores com més tard a Tortosa, sols he sentit *tibénš* o -*éys* a alguna persona de pron. molt primmirada. Amb això coincideix la forma del gentilici, la qual és únicament *tibençans*, oït a Bitem, i Benifallet o *tibençéns* a Tivenys mateix (Casac. 1920).

MENC. ANT. 1146: «*Tivenx*. honores q. non habent casas unum honorem de Abenxeri de *Tivenx* de 3 chintars de vindemia, 6 chint. de oliu, 6 chi. de ficibus --- in *Aldover* ---» (Font Rius, *C. d. p.* I, § 76, p. 127.6) del barri de Sarracina, a Tortosa; 1149: *Tiuénx* (*Homen. a Codera*, p. 201); 1154: *Tiben* [potser mutilat?] (Mas, *NRBna.* XI, 161); 1183-4: *Tivens*, però *Tiuénx* en la trad. cat. del S. XIII (BABL VII-XIII, 38); c. 1280: Guillén de *Teveyng*, figura en el *Rept.* de Múrcia, 21.19 (segurament un dels conquistadors catalans, que hi havien pres terres, i els les respectaren); 1335: *Tiveng* (*Llibre de Privilegis d'Ulldesona*, p. 139); 1359: *Tivenig* --- *Tivanig* (CoDoACA XII, 43). És clar que en les mencions de 1280, 1335 i 1359 la g o ig final s'ha d'entendre ġ, d'acord amb la pron. viva avui, on hi ha ġ.

Ben mirat, doncs, *Tivenys* amb -s i ny és una grafia enganyosa, ultracorrecta, inspirada en el fet que en la pronúncia de Tortosa i zones veïnes (fins al Maestrat i en Baix Cp. Tarr.) la -s final dona -š quan va darre-re palatal (*banš* = banys, *válš* = valls); la -ġ veritable reapareix inequívoca en el gentilici *tivençans*, *tivençencs*. L'ètimon havia de terminar, doncs, en -ENCIU o -ENTIU.

Quant al radical, la proximitat geogràfica amb *Tivissa* acaba de mostrar que ha de ser comú als dos noms: no és que siguin propers l'un de l'altre, és que quasi són contigus: llurs termes —el de Tivissa és molt extens, i abans encara ho era més— només estan separats pel de Rasquera amb les garrigues desertes del Bugar i Cardó, 5 k. (IGC 417-20 × 410-56).

Postulem, doncs, com a base pre-romana \*TIBEN-